

Бантішев Олександр,

кандидат юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України, вул. Максимовича, 22, Київ, Україна, 03066; <https://orcid.org/0000-0001-9206-7701>

Стрельбицька Лілія,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін, Заслужений працівник освіти України Національної академії Служби безпеки України вул. Максимовича, 22, Київ, Україна, 03066; <https://orcid.org/0000-0003-2339-9088>

Стрельбицький Микола,

доктор юридичних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, головний науковий співробітник Науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України, вул. Максимовича, 22, Київ, Україна, 03066, <https://orcid.org/0000-0002-9991-0199>

ОКУПАНТИ – ЗЛОЧИНЦІ: ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО НИМИ ВЧИНЯЮТЬСЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Анотація. У статті застосовано науково-методологічний підхід до аналізу об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, що вчиняються окупантами в Україні в умовах повномасштабної війни. Визначено, що в умовах повномасштабної війни в Україні окупантами вчиняються дії, що за об'єктивною стороною кримінальних правопорушень підпадають під кримінальні злочини, передбачені відповідними статтями Кримінального кодексу України, що дозволяє дати їм правильну кваліфікацію при розгляді справ у судах.

Мета роботи. Метою статті є комплексний аналіз та дослідження об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, що вчиняються окупантами в Україні в умовах повномасштабної війни.

Методологія. У запропонованій статті особливу увагу приділено аналізу аспектів практичного застосування існуючих методів виявлення та документування злочинної діяльності окупантів, процесуальному закріпленню доказової бази фактів здійснення злочинної діяльності згідно законодавства України.

Наукова новизна. Доведено, що в процесі повномасштабної війни росії проти України окупантами все більше використовується організована злочинність, вчиняється безліч загально-кримінальних правопорушень. Розкрито методику підготовки підстав для правильної кваліфікації кримінальних злочинів, вчинених по відношенню як до військових України так і цивільного населення, що сприятиме прийняттю правильних рішень судовими інстанціями.

Висновки. Зазначається, що автори детально аналізують об'єктивну сторону здійснюваних окупантами кримінальних правопорушень та розмежовують їх від суміжних. Поряд з нормами КК України автори розглядають положення деяких міжнародних актів і конвенцій, що порушуються путінською росією. Слід мати на увазі, що будь – які кримінальні правопорушення, як правило, вчиняються у сукупності з іншими, коли особа вчиняє два або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті – Особливої частини КК України. По мірі розгляду матеріалу автори пропонують зміни та доповнення до КК України, що дозволить вдосконалити його зміст.

Ключові слова: воєнні кримінальні правопорушення, загально-кримінальні правопорушення, об'єкт, суб'єкт, об'єктивна, суб'єктивна сторона правопорушення.

Bantyshev Oleksandr,

Candidate of Law, Professor, Leading Researcher at the SBU Research Center, 22, Maksymovicha Str., Kyiv, Ukraine, 03066; <https://orcid.org/0000-0001-9206-7701>

Strelbytska Lilia,

Doctor of Law, Professor, Professor at the Department of Civil Law Disciplines, Honored Worker of Education of Ukraine, National Academy of the Security Service of Ukraine, 22, Maksymovicha Str., Kyiv, Ukraine, 03066; <https://orcid.org/0000-0003-2339-9088>

Strelbytskyi Mykola,

Doctor of Law, Professor, Honored Worker of Education of Ukraine, Chief Researcher at the SBU Research Center, 22, Maksymovicha Str., Kyiv, Ukraine, 03066; <https://orcid.org/0000-0002-9991-0199>

OCCUPIERS – CRIMINALS: THE OBJECTIVE ASPECT OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED IN UKRAINE UNDER A FULL-SCALE WAR

Abstract. The article applies a scientific and methodological approach to the analysis of the objective side of criminal offenses committed by the occupiers in Ukraine in the context of a full-scale war. The authors determine that in a full-scale war in Ukraine, the occupiers commit actions which, according to the objective side of criminal offenses, fall under the criminal offenses provided for in the relevant articles of the Criminal Code of Ukraine, which allows them to be properly qualified in court.

Research purpose. The article aims to conduct a complex analysis and study the objective side of criminal offenses committed by the occupiers in Ukraine during a full-scale war.

Methodology. The present article pays special attention to the analysis of practical application of the existing methods of detecting and documenting criminal activities of the occupiers and the procedural consolidation of the evidence base of the facts of criminal activities under Ukrainian legislation.

Scientific novelty. It is proved that in the course of Russia's full-scale war against Ukraine, the occupiers increasingly opt for organized crime and commit many criminal offenses. The authors render the methodology for preparing the grounds for the correct qualification of criminal offenses committed against the military of Ukraine and the civilian population, which will facilitate the adoption of correct decisions by the courts.

Conclusions. It is noted that the authors analyze in detail the objective side of criminal offenses committed by the occupiers and distinguish them from related ones. Along with the norms of the Criminal Code of Ukraine, the provisions of some international acts and conventions violated by Putin's Russia are considered. It should be borne in mind that any criminal offenses are usually committed in conjunction with others, when a person commits two or more criminal offenses under different articles or different parts of one article – the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. In the course of reviewing the material, the authors propose amendments and additions to the Criminal Code of Ukraine, which will improve its content.

Key words: military criminal offenses, general criminal offenses, object, subject, objective, subjective side of offense.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У аналізі досліджень вітчизняних вчених щодо об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, що вчиняються в Україні слід виділити праці М.Шуміло, В. Колесника, І. Гори, В. Сташиса, М. Коржанського, В. Шакуна, О. Костенка, М. Мельника, С. Клименка, В. Зоросило, А. Кислого та інших.

Постановка проблеми. В період повномасштабного вторгнення в Україну, нею активно використовується організована злочинність військовими, вчиняються різні кримінальні злочини. За даними офісу Генерального прокурора України станом на 15 січня 2024 р. зареєстровано 123387 злочинів агресії та воєнних злочинів. Серед них: порушення законів та звичаїв війни

(ст. 438 КК України), планування, підготовка або розв'язання та ведення агресивної війни (ст. 437 КК України); пропаганда війни (ст. 436 КК України) та інші. Зареєстровано 16048 злочинів проти національної безпеки. В тому числі: посягання на територіальну цілісність і недоторканість України (ст. 110 КК України); державна зрада (ст. 111 КК України); пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України); диверсія (ст. 113 КК України) і т.п. Досить поширенні злочини проти дітей, внаслідок чого загинуло 520 дитини і поранено 1191 дітей [1].

На тимчасово окупованій території України російські окупанти вчиняють не лише воєнні кримінальні правопорушення, до яких можна віднести, наприклад, диверсію (ст. 113 КК

України); терористичний акт (ст. 258 КК України); насильство над населенням в районі воєнних дій (ст. 433 КК України); погане поводження з військовополоненими (ст. 434 КК України); порушення законів та звичаїв війни (ст. 438 КК України); екоцид (ст. 441 КК України); геноцид (ст. 442 КК України); найманство (ст. 447 КК України), але вчиняють і безліч загально-кримінальних правопорушень [2].

До них у першу чергу слід віднести умисне вбивство (ст. 115 КК України); умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК України); катування (ст. 127 КК України); незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК України); захоплення заручників (ст. 147 КК України); згвалтування (ст. 152 КК України); грабіж (ст. 186 КК України); розбій (ст. 187 КК України); умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК України); умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194-1 КК України); контрабанда (ст. 201 КК України); забруднення моря (ст. 243 КК України); посягання на життя журналіста (ст. 348-1 КК України); умисне пошкодження ліній зв'язку (ст. 360 КК України); злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (ст. 361-363¹ КК України) [2].

Всі ці злочини вчиняються з прямим умислом, коли винна особа (суб'єкт кримінального правопорушення) усвідомлює суспільно небезпечний характер своєї дії (як правило зазначені нами кримінальні правопорушення вчиняються шляхом дії); передбачає настання суспільно небезпечних наслідків і бажає їх настання.

Виклад основного матеріалу. Усвідомлення суспільно небезпечного характеру вчиненого означає, що винна особа розуміє як фактичні обставини, що стосуються об'єкта і об'єктивної сторони складу певного кримінального правопорушення, так і його суспільну небезпеку. До прикладу, при вчиненні умисного вбивства винна особа усвідомлює, що вона тим чи іншим чином позбавляє іншу особу життя і бажає це вчинити, кидаючи гранату або стріляючи з автомата у людину.

Осудна або обмежено осудна особа, що досягла віку кримінальної відповідальності, як правило, усвідомлює суспільну небезпечність своєї дії. При цьому не треба щоб винний усвідомлював протиправність і караність діяння, що ним вчиняється.

Діючий кримінальний закон України ґрунтується на відомому з давніх часів принципі, що

незнання закону не звільняє особу від кримінальної відповідальності.

При умисному вчиненні кримінальних правопорушень з матеріальними складами, до яких віднесена більшість перерахованих нами вище, свідомістю винного охоплюється не лише розуміння суспільно небезпечного характеру своїх дій, але і передбачення настання суспільно небезпечних наслідків.

При прямому умислі особа передбачає наслідки своєї дії і достовірно знає про неминучість їх настання.

У тому разі, якщо при вчиненні певного кримінального правопорушення винна особа передбачала і бажала настання більш тяжких наслідків, ніж ті, що настали у дійсності, то ми маємо замах на кримінальне правопорушення, визначений статтею 15 КК України.

В умовах агресивних воєнних дій кримінальні правопорушення, що вчиняються військовими рф, як правило, характеризуються раптовим умислом, тобто умислом, що раптово виник при відсутності розриву в часі між його виникненням і безпосередньої реалізацією. Але в умовах воєнних дій та в умовах агресії слід мати на увазі, що раптовий умисел має місце відносно конкретного суспільно небезпечного кримінального правопорушення. Що ж до злочинної діяльності взагалі, як бачимо, окупанти на території України психологічно готувались ще до того як опинились на нашій території.

Відносно злочинної діяльності взагалі кожний з них за деяким виключенням мав заздалегідь обміркований умисел, спрямований на вчинення будь-яких суспільно небезпечних дій проти України і її населення.

Кримінальні правопорушення, що вчиняються окупантами на території України, вчиняються іноземцями (громадянами рф).

Частина перша статті 6 КК України визначає наступне: «Особи, які вчинили кримінальне правопорушення на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом». Це положення кримінального закону закріплює територіальний принцип визначення дії кримінального закону у просторі.

Поняття особи у цій кримінальній нормі охоплює фізичних осіб, що досягли віку кримінальної відповідальності та не мають права особистої недоторканості і дипломатичного імунітету є громадянами України (громадяни) іншої країни (іноземці), декількох іноземних держав (біпатриди), а також особи без громадянства взагалі (апатриди).

Стаття перша Закону України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р.

визначила, що територією України є суша, вода, надра, повітряний простір, що обмежені лінією і вертикальною поверхнею, що проходить по цій лінії і є державним кордоном України.

Особливо слід відзначити, що до території України також відносяться:

- військові судна, які приписані до портів на території України, де б вони не знаходились;
- невійськові судна, що приписані до портів України і плавають під її прапором у відкритому морі;
- військові повітряні судна України, приписані до аеропортів на території України, під її розпізнавальним знаком, де б вони не знаходились;
- невійськові повітряні судна України, які прописані до її аеропортів, знаходяться під її розпізнавальним знаком у відкритому повітряному просторі;
- територія дипломатичних представництв України за кордоном;

-0 територія військових Збройних Сил України, розташованих за кордоном [3].

Частина друга статті 6 КК України визначила, що злочин визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України. А частина третя підкреслює, що злочин визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець діяв на території України.

Звернемось до стислого розгляду об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, що найбільш часто вчиняються окупантами на нашій території.

Розпочнемо розгляд саме з об'єктивної сторони тому, що саме з неї або з її наслідками ми зустрічаємось на практиці приймаючи рішення про кваліфікацію вчиненого злочинцем. Орієнтуючись на об'єктивні ознаки вчиненого злочинцем коли навіть не спеціаліст може попередньо зробити висновок про оцінку вчиненого. Розглянемо розділ II Кримінального правопорушення проти життя та здоров'я особи.

Отже, умисне вбивство. Частина перша статті 115 КК України передбачає відповідальність за так зване «звичайне вбивство», хоча чи може бути вбивство звичайним?! Його закон визначає як умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Такі вбивства часто-густо вчиняють окупанти. Але частіше вони вчиняють умисні вбивства при отягчаючих обставинах, передбачених частиною другою 115 КК України, а саме:

- 1) умисне вбивство двох або більше осіб;
- 2) малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;
- 3) заручника або викраденої людини;

4) вчинене з особливою жорстокістю;

5) вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб;

6) з корисливих мотивів;

7) поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством;

8) вчинене за попередньою змовою групою осіб;

9) вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство;

10) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

До мотивів слід було б додати соціальну нетерпимість.

Як свідчить практика, вчиняють окупанти і умисні тяжкі тілесні ушкодження, які частина перша статті 121 КК України характеризує як такі, що є небезпечними для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або функції, каліцтво статевих органів психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи не непоправне знівечення обличчя.

Частина друга статті 121 КК України передбачає відповідальність за умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб (дві чи більше особи), а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості (треба додати соціальну), або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого.

Частина перша статті 122 КК України передбачає відповідальність за умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, тобто яке не є небезпечним для життя і не потягло за собою наслідків, передбачених у статті 121 цього Кодексу, але таке, що спричинило тривалий розлад здоров'я або значну стійку втрату працездатності менш як на одну третину.

Друга частина цієї статті передбачає відповідальність за ті самі дії, вчинені з метою залякування потерпілого або його родичів чи примусу до певних дій або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

До релігійної нетерпимості слід додати нетерпимість соціальну.

Відносно залякування родичів слід відзначити, що пункт перший частини першої статті 3 Кримінального процесуального кодексу України визначив, що близькі родичі та члени сім'ї – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха,

син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабабка, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опіку чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Аналогічну норму слід внести до КК України.

У будь-якому разі при кримінальному провадженні відносно спричинення особі (особам) тілесних ушкоджень для визначення їх тяжкості необхідне призначення і проведення судово-медичної експертизи.

Відповідальність за кримінальні правопорушення, передбачені статтями 121 та 122 КК України може наставати з 14 років.

Стаття 127 КК України «Катування» існує у Кодексі в редакції Законів № 2322-IV від 12.01.2005 р., № 270-VI від 15.04.2008 р. із змінами, внесеними згідно із Законом № 1707-VI від 05.11.2009 року. При підготовці тексту КК України 2001 року ця стаття була включена до нього відповідно до Міжнародної конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність людини. Ця Конвенція була ратифікована Україною 26 січня 1987 року [4].

Об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення проявляється в заподіяні тілесних ушкоджень чи інших насильницьких дій.

Вчинятися ці кримінальні правопорушення може безпосередньо руками або з використання будь-яких технічних засобів.

При вчиненні цього кримінального правопорушення його суб'єкт має спеціальну мету – примусити потерпілого чи іншу особу вчинити дії, що суперечать її волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості чи визнання, або покарати його чи іншу особу за дії, скоєні ним або іншою особою чи у скоєнні яких він або інша особа підозрюється, а також з метою залякування чи дискримінації його інших осіб.

Це кримінальне правопорушення російські окупанти дуже часто вчиняють відносно українських військовослужбовців, що опинились у них у полоні, а також відносно цивільного населення.

Розділ III КК України містить злочини проти волі, честі та гідності особи з об'єктивної сторони незаконне позбавлення волі або викрадення людини (стаття 146 КК України) полягає в протиправній забороні особі вибирати за своєю власною волею місце свого знаходження, пере-

бування. Це кримінальне правопорушення може також характеризуватися з об'єктивної сторони таємним або відкритим захопленням потерпілої особи, якою може бути будь-хто, в тому числі і малолітня особа, дитина.

Викрадення людини є найнебезпечнішим видом незаконного позбавлення волі. Воно може бути таємним або відкритим захопленням і утриманням потерпілого суб'єктом цього кримінального правопорушення (викрадачем). Викрадення може поєднуватися з фізичним або психічним насильством, що іноді потребує додаткової кваліфікації по сукупності вчиненого. Це можуть бути тілесні ушкодження (ст. ст. 121, 122, 125 КК України), а також побої і мордування (ст. 126 КК України), катування (127 КК України) або погроза вбивством (ст. 129 КК України).

Слід відзначити, що Генпрокуратура України і Національна поліція України на квітень 2023 року повідомили про 16 122 депортованих окупантами дітях, що були позбавлені волі [5].

Міжнародна конвенція, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 році до якої приєдналася тоді ще радянська Україна заборонила захоплення заручників. [6] Ці дії, які дуже часто вчиняються російськими окупантами, передбачені як кримінальне правопорушення статтею 147 КК України.

Захоплення заручника з об'єктивної сторони характеризується таємним або відкритим викраденням особи. При цьому винна особа може використовувати обман, насильство. При насильстві може використовуватись будь-яка зброя.

З метою захоплення заручника можуть також використовуватись спиртні напої, наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги.

Тримання особи як заручника – це позбавлення його волі. Відповідальність за це кримінальне правопорушення може наступати з 14 років.

При вчиненні захоплення або тримання особи як заручника винна особа вчиняє ці дії з метою спонукання родичів заручника, державної або іншої установи, підприємства чи організації, фізичної або службової особи до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника.

Частина друга цієї статті передбачає відповідальність за ті ж дії, коли потерпілим є неповнолітній, тобто особа, що не досягла віку 18 років; коли їх виконує організованою групою. Окрім цього, ч. 3 ст. 28 КК України або були поєднані з погрозою знищення людей, або спричинили

тяжкі наслідки, під якими розуміти смерть заручника, його самогубство, заподіяння йому тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, значної матеріальної шкоди та інші. У будь-якому разі тяжкі наслідки є оціночним поняттям і їх встановлення є прерогативою слідства і суду.

Щодо Розділу IV: Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, то слід мати на увазі наступне.

Вторгнення російських окупантів в Україну приголомшило населення повідомленнями про чисельні зґвалтування окупантами не просто (хіба зґвалтування може бути простим?!) жінок, а дітей у тому числі чоловічої статі, осіб похилого віку.

Стаття 152 КК України передбачає відповідальність за зґвалтування, яке у диспозиції частини першої дії статті визначено як дії сексуального характеру, пов'язані із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи.

Частина друга статті 152 КК України передбачила відповідальність за зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 153–155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності.

Відносно повторності див. ч. 1 ст. 32 КК України, яка визначила повторність кримінальних правопорушень як вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини КК України.

Стаття 153 КК України передбачає відповідальність за сексуальне насильство; 154 – за примушування до вступу в статевий зв'язок, 155 – за вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку.

Частина третя статті 152 КК України передбачає відповідальність за зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої особи, тобто особи, що не досягла віку 18 років, що відомо винній особі.

Вчинення кримінального правопорушення групою осіб (дві або більше особи) визначено у ч. 1 ст. 28 КК України.

Частина четверта статті 152 КК України передбачає відповідальність за дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної волі.

Частина п'ята статті 152 КК України передбачає відповідальність за дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, що спричинили тяжкі наслідки.

Під тяжкими наслідками слід розуміти смерть або самогубство потерпілої особи, втрата будь-яких функцій організму, душевна хвороба або інший розлад здоров'я, переривання вагітності, зараження вірусом імунодефіциту людини або іншою невиліковною інфекційною хворобою.

Розділ VI містить кримінальні правопорушення проти власності. Російські окупанти масово вчиняють в Україні кримінальні правопорушення проти власності. Вони здійснюють крадіжку – таємне викрадення майна, передбачене статтею 185 КК України віддають перевагу пограбуванням і розбійним нападам бандитизму.

Відповідальність за грабіж передбачена статтею 186 КК України, яка характеризує об'єктивну сторону цього кримінального правопорушення як відкрите викрадення чужого майна. Це вилучення чужого майна в присутності і на очах його власника або інших осіб, які добре усвідомлюють, що вчиняється кримінальне правопорушення і яке саме, його зміст.

Сам винний (суб'єкт кримінального правопорушення) також усвідомлює, що за його діями спостерігають інші особи. Він це ігнорує.

Грабіж як і крадіжку слід рахувати закінченим з моменту вилучення чужого майна і отримання можливості розпоряджатися ним, як власникам.

Частина друга статті 186 КК України передбачає відповідальність за грабіж, поєднаний з насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілої особи, або з погрозою застосування такого насильства, або вчинений повторно, або за попередньою змовою групою осіб.

Вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб визначено у частині другій статті 28 КК України.

Частина третя статті 186 КК України передбачає відповідальність за грабіж, поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище або такий, що завдав значної шкоди потерпілому.

Окупанти дуже часто вчиняють проникнення у будь-яке приміщення. Таке проникнення, як правило, вчиняється насильницьким шляхом і вже є злочином (стаття 162 КК України «Порушення недоторканості житла»).

Значна шкода потерпілому визначена у примітці 2 до статті 185 КК України як спричинення збитків на суму від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення.

Четверта частина цієї статті передбачає відповідальність за грабіж, вчинений у великих розмірах, які примітка 3 до статті 185 КК України визначила як такий, що в двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення.

Частина п'ята статті 186 КК України передбачає відповідальність за грабіж, вчинений в особливо великих розмірах або організованою групою.

Особливо великий розмір примітка 4 до статті 185 КК України визначила як такий, що в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення.

Вчинення кримінального правопорушення організованою групою визначено частиною 3 статті 28 КК України.

Визначення значної шкоди, її великих та особливо великих розмірів слід було б визначити у примітці до статті 186 КК України.

Розбій частина перша статті 187 КК України визначає як напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства.

Насильство при цьому має реальний характер: воно здатне придушити волю потерпілого до супротиву і примусити його передати винному (суб'єкту кримінального правопорушення) майно, яке він потребує.

Під фізичним насильством, небезпечним для життя чи здоров'я слід розуміти тілесні ушкодження будь-якої тяжкості або будь-які інші насильницькі дії.

Якщо при цьому вчиняється замах на вбивство або вбивство, такі дії, що потребують додаткової самостійної кваліфікації за статтею 115 КК України або ст. 15 і 115 КК України.

Може мати місце при розбої і психічне насильство – це реальна погроза заподіяти фізичне насильство або навіть вбивство.

У будь-якому разі насильство хоч фізичне, хоч психічне є способом заволодіння майном.

Частина друга статті 187 КК України передбачає відповідальність за розбій, вчинений за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 28 КК України), або особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм (ст. 257 КК України).

Розбій, поєднаний з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище найчастіше російські окупанти вчиняють на території України. Про поняття таких дій викладено у нашому коментарі частини 3 ст. 186 України [7].

Про поняття розбою у великих чи особливо великих розмірах див. примітки 3 та 4 до статті 185 КК України. Ці примітки слід було б додати і до статті 187 КК України.

Агресор має намір зовсім знищити Україну як державу, як країну і тому вчиняє за допомогою будь-яких засобів умисне знищення або пошкодження майна (стаття 194 КК України) або умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (стаття 194¹ КК України) та інших об'єктів, не дивлячись на те, що там знаходяться люди. Вони це роблять навмисно і тому їх дії підлягають кваліфікації за частиною другою статті 194 КК України як умисне знищення або пошкодження майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загально небезпечним способом, або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки.

Майнова шкода в особливо великих розмірах визначена у примітці 4 до статті 185 КК України як така, що в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення.

Аналогічну примітку слід додати до статті 194 КК України. Під загибеллю людей слід розуміти смерть хоча б однієї людини (див. ПВСУ від 26 IV 2002 року №3, що треба було вказати і в Законі).

Під іншими тяжкими наслідками слід розуміти загибель декількох осіб (дві і більше), заподіяння тяжких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень декільком особам (дві або більше) залишення людей без житла або засобів існування, тривалі припинення або дезорганізація роботи підприємства, установи, організації тощо.

Саме такі наслідки в Україні мають дії агресора. Російські агресори цілеспрямовано, умисно пошкоджують українські об'єкти електроенергетики, що встановлено статтею 194¹ КК України, яка передбачає відповідальність за умисне пошкодження об'єктів електроенергетики.

Вчиняють вони такі дії, як правило за попередньою змовою групою осіб, або загально небезпечним способом (ч. 2 ст. 194¹ КК України) до якого слід віднести підпал, вибух, затоплення та інше.

Про поняття повторності див. ч. 1 ст. 32 КК України.

Попередня змова групи осіб див. ч. 2 ст. 28 КК України.

Частина третя статті 194¹ КК України передбачає відповідальність за ті ж дії, якщо вони спричинили загибель людей, тобто смерть хоча б однієї людини (див. ПВСУ від 26 IV 2002 № 3), що треба вказати і у цій статті.

Під іншими тяжкими наслідками, передбаченими частиною третьою статті 194¹ КК України слід розуміти припинення постачання електроенергії чи теплової енергії, заподіяння майнової шкоди у великому розмірі тощо, що є оціночним поняттям і встановлюється слідством і судом.

КК України було доповнено статтею 194¹ згідно із Законом № 2598-IV від 31.05.2005 року. Чи потрібна вона у КК при наявності статті 194 «Умисне знищення або пошкодження майна»? Якщо йти таким шляхом, то до КК України можна додати безліч статей, які б передбачали відповідальність за спеціальні види знищення, пошкодження або руйнування будь-якого майна. Вважаємо, що це не потрібно. Отже, статтю 194¹ з Кодексу пропонуємо прибрати.

З цих позицій розглядаємо розділ VII Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності.

Російські окупанти не визнають існування держави Україна та її державних кордонів і тому не дивлячись на наявність нашого митного кордону, що співпадає з державним кордоном, вчиняють контрабанду передбачену статтею 201 КК України, частина перша якої передбачає відповідальність за переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин і радіоактивних матеріалів, зброї та боеприпасів (крім гладкоствольної, мисливської зброї або боеприпасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.

Окупанти грабують українські музеї і вивозять контрабандою до Росії культурні цінності тобто об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України, як визначено у статті першої Закону України «Про вивезення, введення та повернення культурних цінностей» від 21 вересня 1999 року [8]. Тут доречно пригадати що у роки другої Світової війни у британській армії існував підрозділ, який мав не допустити, щоб історично важливі зразки мистецтва стали жертвами війни [9].

В Україну російські окупанти контрабандою ввозять вибухові речовини, зброю та боеприпаси.

Президент Росії В. В. Путін постійно погрожує Україні та іншим державам НАТО використанням ядерної зброї.

Вважаємо, що у міжнародному законодавстві та у КК України слід передбачити відповідальність за ядерний шантаж.

Стосовно Розділу VIII Кримінальні правопорушення проти довкілля слід зазначити наступне, російські агресори, окупанти постійно мінують територіальну частину Чорного моря України. Ці злочинні дії відносяться до воєнних злочинів, але їх одночасно по сукупності слід розглядати як забруднення моря (стаття 243 КК України).

З об'єктивної сторони ці дії характеризуються умисним скиданням у море речовин та предметів, шкідливих для життя чи здоров'я людей.

Частина друга цієї статті передбачає відповідальність за ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель або захворювання людей, масову загибель об'єктів тваринного та рослинного світу або інші тяжкі наслідки.

Нам відомо декілька випадків загибелі людей поблизу Одеси внаслідок вибухів морських мін. У пресі повідомляють, що внаслідок таких дій росіян у Чорному морі загинуло багато дельфінів. Важко уявити, скільки загинуло від цього риби.

Не можливо обійти увагою Розділ IX Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки.

Російські окупанти більш схожі на бандитів, ніж на державну армію. Їх угруповання, що вчиняють напади на мирних жителів, можна розглядати як банди. Стаття 257 КК України визначила бандитизм як організацію озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчиненому нею нападі. У диспозиції статті 257 КК України ми громадян поставили на перше місце. Мета у членів банди може бути будь-яка. Озброєність означає наявність будь-якої зброї хоча б у одного з учасників банди, про що відомо іншим учасникам.

Закон нічого не каже про чисельність банди, у теорії кримінального права багато суперечок з цього питання. На наше переконання, банда може складатись і з двох осіб.

До статті 257 КК України пропонуємо додати другу частину, яка б передбачала відповідальність за напад вчинений в умовах воєнного стану та такий що викликав смерть потерпілого.

Дії багатьох росіян-окупантів слід розглядати як терористичний акт (стаття 258 КК України), що характеризується застосуванням зброї, вчиненням вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчиненні з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою.

Тому в цілому злочинну діяльність російських агресорів – окупантів слід розглядати як терористичну.

Вчиняють вони такі дії неодноразово, як правило у складі групи, заподіюючи значну майнову шкоду з тяжкими наслідками у вигляді загибелі людей (ч. ч. 2 та 3 статті 258 КК України).

Терористична діяльність може вчинятися як активними діями так і бездіяльністю.

Значною майновою шкодою при цьому слід розуміти шкоду у сто і більше неоподаткованих мінімумів доходів громадян України на момент вчинення кримінального правопорушення.

Терористична діяльність окупантів є замахом на дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ст. 109 КК України) або посяганням на територіальну цілісність і недоторканість України (ст. 110 КК України).

І, нарешті – розділ XV кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів.

Російські агресори-окупанти протягом розв'язаної їхньою владою злочинної війни вже спричинили загибель багатьох журналістів. Нагадуємо, що діючий КК України передбачає відповідальність за погрозу або насильство щодо журналіста (ст. 345-1 КК України), умисне знищення або пошкодження майна журналіста (ст. 347-1 КК України), посягання на життя журналіста (ст. 348-1 КК України), а також за захоплення журналіста як заручника (ст. 349-1 КК України).

Цю групу статей КК України слід було б зробити окремим розділом особливої частини діючого КК України, передбачивши відповідальність за посягання на життя журналіста в умовах воєнного стану.

Злочинні дії аналогічні злочинам проти журналістів агресор вчиняє і проти медиків, за що також слід передбачити відповідальність у чинному КК України.

Безумовно, наша пропозиція прийняття будь яких новел у КК України не зупиняють окупантів, але і вони і їх співучасники – посібники й колаборанти повинні знати, що на них чекає відповідальність.

Висновки. У статті автори розглянули об'єктивну сторону кримінальних правопорушень, що найчастіше вчиняються російськими окупантами в Україні. Ці кримінальні правопорушення вчиняються з метою позбавлення життя, як можна більшу кількість осіб, спричинити Україні найбільшої шкоди.

При цьому життя позбавляють жінок, дітей, людей похилого віку. Не зупиняються російські військові і перед згвалтуванням. При цьому винні особи (суб'єкти правопорушення) усвідомлюють суспільну небезпечність своїх дій.

Слід мати на увазі, що деякі з цих діянь можуть бути лише готування до вчинення (ст. 14 КК України) або замахом на вчинення більш тяжкого злочину, що необхідно встановлювати під час кримінального провадження та у суді.

Автори детально аналізують об'єктивну сторону означених кримінальних правопорушень та розмежовують їх від суміжних.

Поряд з нормами КК України автори розглядають положення деяких міжнародних актів і конвенцій, що порушуються путінською росією.

Слід мати на увазі, що будь – які кримінальні правопорушення, як правило, вчиняються у сукупності з іншими, коли особа вчиняє два або більше кримінальних правопорушень, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті – Особливої частини КК України, за жоден з яких її не було засуджено.

При сукупності кримінальних правопорушень кожне з них підлягає кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті Особливої частини КК України (ст. 33 КК України).

По мірі розгляду матеріалу автори пропонують зміни та доповнення до КК України, що за їх думкою дозволить вдосконалити його зміст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua>

2. Кримінальний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> – Text
3. Закону України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12> – Text
4. Міжнародна конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність людини. Ця Конвенція була ратифікована Україною 26 січня 1987 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text
5. Они воруют наших детей: інтерв'ю с Оксаной Филипишеной. «Нехай говорять», 2023 р. № 16 (294). С. 13.
6. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 34/146 від 17 грудня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_087#Text
7. Бантишев А. Ф. Преступления против собственности в проекте УК (объект и общины вопросы анализа состава). Проблемы борьбы зі злочинністю у сфері економічної діяльності: мат. Міжнародної науково-практичної конференції 15-16 грудня 1998р., м. Харків «Право», 1999. С. 134–135.
8. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21 вересня 1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>
9. Армии бывают разные. События недели. 2023. № 16 (613), апрель 2023 год.
10. Черв'як П. Г. Медична енциклопедія. К. : Вид-во «Просвіта», 2001. 757 с.
11. Баулін Ю. В. Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) Ю.В. Баулін : за заг. ред.. Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова. Баулін Ю.В. Вибрані праці. Х.: «Право». 2013.
12. Дудоров О. О. Об'єктивна сторона злочину. Вибрані праці з кримінального права. Луганськ: РВВДДУВС ім. Є.О. Дідоренко, 2010, 952 с.
13. Кримінальне право України: особлива частина: Підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та інші; за заг. ред.. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація.-2-е вид., перероб. і доп. К.: Юрінформ Інтер, 2005. 544 с.
14. Романюк Б. В., Бантишев О. Ф. Кримінальна відповідальність за спричинення смерті людині: кваліфікація таких діянь та їх відмежування від суміжних злочинів: монографія. Тернопіль: Вид-во «Підручники і посібники», 2017. 678 с.
15. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. Т.1 (за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В.Фесенка. 3-е вид., перероб. та доп.). К. : Алерта; КНТ: центр учбової літератури. 2009. 964 с.
16. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. Т. 2 (за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 3-е вид., перероб. та доп.). К. : Алерта; КНТ: центр учбової літератури. 2009. 624 с.

REFERENCES:

1. Ofis Heneralnoho prokurora [Prosecutor General's Office]. Retrieved from: <https://www.gp.gov.ua>
2. Kryminalnyi Kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> – Text
3. Zakonu Ukrainy «Pro derzhavnyi kordon Ukrainy» vid 4 lystopada 1991 r. [Law of Ukraine "On the State Border of Ukraine" of November 4, 1991]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12> – Text
4. Mizhnarodna konventsiiia proty katuvan ta inshykh zhorstokykh, neliudskykh abo takykh, shcho prynyzhuiut hidnist liudyny [International Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment]. This Convention was ratified by Ukraine on January 26, 1987. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text
5. Ony voruiut nashykh detei: interv'iu s Oksanoi Fylypyshenoi [They are stealing our children: interview with Oksana Filipyshena]. "Let them speak", 2023. №16 (294). P. 13.
6. Mizhnarodna konventsiiia pro borotbu iz zakhoplenniam zaruchnykiv Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON 34/146 vid 17 hrudnia 1979 roku [International Convention for the Suppression of the Taking of Hostages UN General Assembly Resolution 34/146 of December 17, 1979]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_087#Text
7. Bantyshev, A. F. (1999). Prestupleniya protyv sobstvennosty v proekte UK (ob'ekt y obshchyn voprosy analiza sostava) [Crimes against property in the draft of the Criminal Code (object and community questions of composition analysis)] (Problems of combating crime in the sphere of economic activity: materials of the International Scientific and Practical Conference of December 15-16, 1998, Kharkiv "Pravo", P. 134–135
8. Zakon Ukrainy «Pro vyvezennia, vvezennia ta povernennia kulturnykh tsinnostei» vid 21 veresnia 1999 roku [Law of Ukraine "On the export, import and return of cultural values" of September 21, 1999]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>
9. Armii byvaiut raznye [Armies are different]. Events of the week. 2023. No. 16 (613), April 2023.
10. Chervyak, P. G. (2001). Medychna entsyklopediia [Medical encyclopedia]. K.: Publishing house "Prosvita", 757p.
11. Baulin, Yu. V. (2013). Poterpilyi vid zlochynu (mizhdystsyplinarne pravove doslidzhennia) [Victim of crime (interdisciplinary legal research)] Y.V. Baulin: ed. Y.V. Baulina, V.I. Borisova. Baulin Y.V. Selected works. Kh.: "Pravo".

12. Dudorov, O. O. (2010). Obiektivna storona zlochynu [The objective side of crime]. Selected works on criminal law. Lugansk: RVVDDUVD named after E.O. Didorenko, 952p.
13. Kryminalne pravo Ukrainy: osoblyva chastyna [Criminal law of Ukraine: special part]: Textbook / M.I. Bazhanov, Y.V. Baulin, V.I. Borisov and others; ed. prof. M.I. Bazhanov, V.V. Stashisa, V.Ya. Tatsiya.- 2nd ed., revised. And add. K.: Yurinkorm Inter, (2005). 544 p.
14. Romanyuk, B. V., Bantyshev, O. F. (2017). Kryminalna vidpovidalnist za sprychynennia smerti liudyni: kvalifikatsiia takykh diian ta yikh vidmezhuvannia vid sumizhnykh zlochyniv: monohrafiia [Criminal liability for causing death to a person: qualification of such acts and their distinction from related crimes: monograph]. Ternopil: Publishing house "Textbooks and Manuals", 678 p.
15. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary to the Criminal Code of Ukraine]: In 2 vols. Vol. 1 (ed. by P.P. Andrushka, V.G. Goncharenko, E.V. Fesenko. – 3rd ed., revised and supplemented K.: Alerta; KST: Center for Educational Literature. (2009). 964 p.
16. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and Practical Commentary on the Criminal Code of Ukraine]: In 2 vols. Vol. 2 (ed. by P.P. Andrushka, V.G. Goncharenko, E.V. Fesenko. – 3rd ed., revised and supplemented K.: Alerta; KST: Center for Educational Literature. (2009). 624 p.